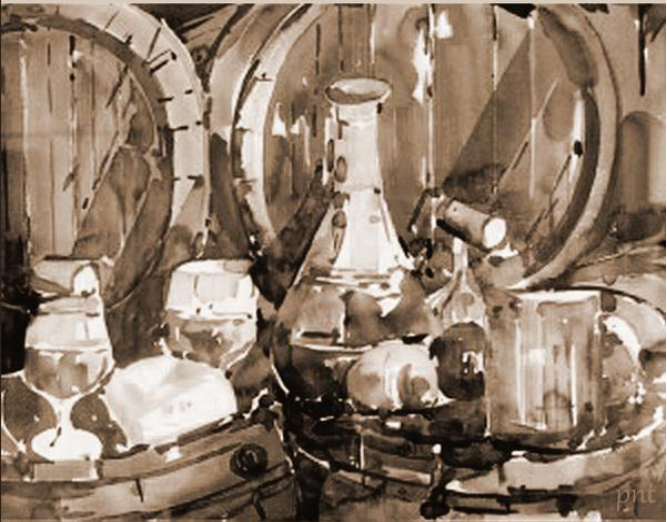

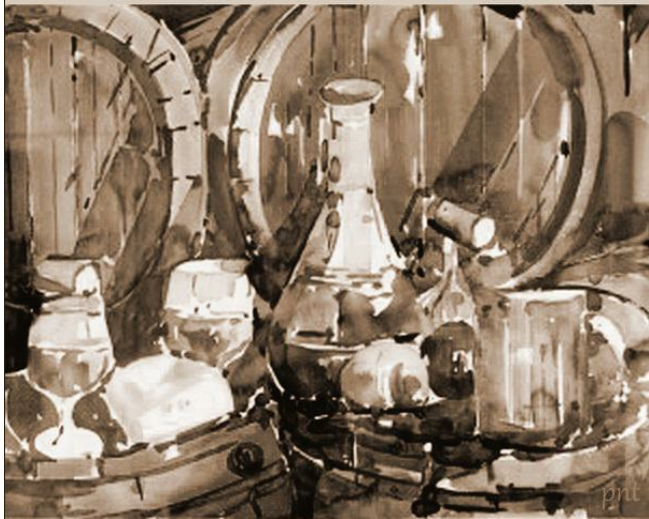
Бела Хамваш

Филозофија вина

Бела Хамваш

Филозофија вина

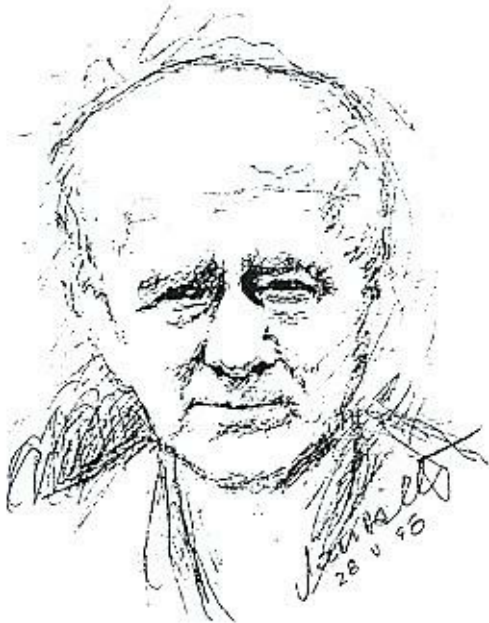

Филозофија вина

Бела Хамваи

превод

САВА БАБИЋ

*И на концу остадоше њих двојица,
Бог и вино.*

Одлучио сам да напишем молитвеник за атеисте. У немаштини нашег доба осећао сам саучешће према патницима и на овај начин желим да им помогнем.

Јасне су ми тешкоће мог подухвата. Знам да реч Бог не смем ни да изустим. О њему се мора говорити под разноврсним именима као што су, на пример, пољубац или занос или барена шунка. За главно име сам одабрао вино. Због тога је наслов књиге *Филозофија вина* и због тога сам исписао мото: *И на концу остадоше њих двојица, Бог и вино.*

Околкости присиљавају на слепило. Опште је познато да су

атеисти охоли људи достојни сажалења. Довољно је да виде име Бога, па да књигу сместа тресну о земљу. Ако им неко такне њихову фиксидеју, спопада их напад беснила. Мислим, ако будем говорио о јелу, о пићу, о дувану, о љубави, ако будем користио скривена имена, могу се насамарити. Јер поред тога што су постали уображени, у исто толикој мери су и глупи. Ову врсту молитве, на пример, уопште и не знају. Мисле да се само у цркви може молити, или на тај начин да човек мрмља поповске тираде.

Атеисти су наши људи сиромашни духом. Они су деца овог доба којој је понајвише потребна помоћ. Сиромашни духом, једва и да

имају наде за царство небеско. У прошлости су се многи љутили на њих и борили се против њих. Овај метод у потпуности треба одбацити. Војевати? Здрав човек да се бије са ћопавима и слепима? Јер богаљима треба прилазити с благонаклоношћу. Не само што их не треба наговарати, они не смеју ни да примете шта им се догађа. Треба их сматрати заосталим у развоју, чак као децу слабог разума, мада они много држе до свог разума и верују да је атеизам неко савршено знање. Зашто се у прошлости водила борба са њима? Чини ми се, у првом реду зато што би атеизам, као мањкав смисао и деформисана ћуд, остао изван целе линије живота ако негде не би прибавио надокнаду. Шта је ова

надокнада? Претерана активност. Тако атеизам нужно стиже до насиља, јер и иде према насиљу; атеисти су морали да прибаве световну власт. И прибавили су је. Они који су се борили с њима, они су им заправо завидели. По мом мишљењу, то је била грешка. Кад су атеисти приметили да им завиде, уобрази су се.

Променио сам тактику. Није било нарочито тешко. Само је требало успоставити истину. А истина је да немамо на чему да им завидимо. На чему да завидимо богаљима, чак иако су толико моћни? На чему да завидимо парализованима, глувима, сулудима и идиотима? Ако бих им завидео, то би значило да им дајем за право; значило би да ја желим оно што је у њиховом

поседу.

Тако сам изменио своју тактику. Уместо да се борим с њима и да се трудим да их преобратим, ја их сажалевам. И то није само трик. Нећу ништа да узимама од њих. Желим нешто да им пружим, нешто чији недостатак њих чини тако слабим, сиромашним, и зашто не рећи, смешним.

Иначе, има и других разлога што се тако много расправљало с њима. Већина је, наиме, мислила да су атеисти без вере. О томе, наравно, не може бити ни говора. Нема човека без вере. Атеисти нису без вере, него њихов бедно мањкав смисао и деформисана ћуд верује у комичну веру. И не само да верује. Сви атеисти

су биготни људи. Кажем, сви, јер још нисам сусрео ниједног јединог атеисту који не би био биготнији чак и од оне смрдљиве старице која недељом продаје испред цркве јевтине свешчице о чудотворној мокраћи светог Хуморија. Светац атеистичке вере, наравно, није свети Хуморије, него Ајнштајн, а чудотворну моћ нема мокраћа, него ултрасептил. Име атеистичке биготерије је материјализам. Ова религија има три догме: душа не постоји - човек је животиња - смрт је уништење. Све три догме се сусрећу у једној, а то је да се атеисти ужасно боје Бога. Беме каже за њих да живе у божјем гневу. Не знају ништа друго до гневног Бога: због тога се скривају и лажу. Они

верују да се више неће бојати ако кажу: Бога нема. Уместо тога, наравно, још се више боје.

Атеиста је, наравно, уображен човек, он и не жели да буде нешто друго; није склон покорности и љубави, другачије речено, тако је немоћан да им и не може бити склон. Он радије остаје привржен свом страху, који пориче, дрхти и скрива се и лаже, и постаје све охолији. Из овог неутешног бућкуриша, у којем се заједно кувају лаж, страх, порицање, скривање, охолост и биготерија, настао је материјализам као сурогат религије.

Из свега овога сада се већ јасно види да се атеисти силом не могу убедити, нити се смеју тако уверавати.

Они су заблудели, испуњени страховањем, самообманом, и морамо према њима бити веома опрезни.

Срећом, душа није као тело. Ако се неко роди као богаљ или глувонем или у животу постане богаљ, људска моћ ту не може ништа изменити. Свет душе је другачији. Сви се рађају с целом душом, и ту целину нико никада не може изгубити. Свако се може излечити од мањкавости своје душе. За то чак није потребно ни чудо.

Молитвеник за атеисте! И то такав у којем се не сме ни приметити да учи молитви. Велика ствар. Због тога, као што каже Ниче, само се овако сме говорити: цинично и невино. Окорело и рафинирано, готово опако паметно; истовремено чиста срца,

ведро и једноставно, као пој птице.

Треба да искористим ову прилику и да прозборим коју реч о пијетистима, о тој тамној секти атеиста. Пијетизам није ништа друго до преобучени атеизам. Обичан материјалиста је бедна душа, ни интелигенција му није јака, срце му је каткада сасвим глупо, и зато, као што сам већ више пута рекао, треба га сматрати таквим богаљем који се силом придржава својих сопствених мањкавости, своју неспретну суштину држи за неки велики резултат.

Пијетиста је заправо исто такав безбожник као материјалиста, само што му је уз то још и савест лоша, и због тога преузима на себе спољне елементе истинске религије.

Пијетиста би захтевао да човек живи на мекињама и води, тражио би да најлепше жене шетају у лоше скројеним хаљинама, смех би забранио и сунце прекрио црним велом. Пијетиста је антиалкохоличар. Знам добро да се већ саблазнио и због мог мотоа, мрко и љутито је питао: какво ли је то хуљење! Негововао је када сам се усудио да кажем да се бог налази и у бареној шунки. Нека се смири. Биће и необичнијих ствари. Обећавам да ћу му поклонити нарочиту пажњу и да нећу пропустити ни једну једину прилику да га што теже саблазим. Атеисте треба штедети, јер су глупи и неуки и ограничени и прости. Пијетиста не може рачунати на обзирност. Нека зна

да ћу га посматрати испод ока, и што год му израз лица буде свечанији, ја ћу му се све више смејати. Што више буде негодовао, ја ћу се све више забављати, а чак му нећу рећи ни зашто.

Три

Ова књига нужно мора бити рашчлањена на три дела. Нужно због тога што је свака добра књига рашчлањена на три дела, односно тројка је савршена деоба, али и због тога што је број вина тројка, а то мора да дође до изражаја и у подели.

Први део је метафизика вина. Није ми само циљ, већ је и моје честољубље да у овом делу положим темеље за сваку будућу филозофију вина. Као што Кант казује пресудне мисли сваке будуће филозофије, мисли које се могу прихватити, или којима се може супротставити, али се више никада не могу избећи и сматрати да нису изречене, тако и ја у овом делу

желим да опишем трајне идеје и универзалан значај метафизике вина.

Знам да сам речју метафизика преступио преко допуштене границе. Реч ће, међутим, остати скривена. У наслову је неће бити.

Принуда коју не могу избећи, јер су атеисти већ неповерљиви и према филозофији, али је она ипак највиша реч коју још могу поднети. Метафизика већ у таквој мери повређује њихову биготерију да, на пример, ако бих књизи дао наслов метафизика вина, они је не би смели ни отворити.

Први део говори о вину као натприродној стварности. Други о вину као природи. По свом обележју овај део је описни. Бави се

виноградом, врстама лозе, врстама вина, односима тла и вина, воде и вина, с посебним освртом на наша вина, али обраћа пажњу и чувенијим иностраним винима.

Трећи део је о винским обредима. Предмет овог дела је испитивање када човек да пије, када не? како да пије? где да пије? из чега да пије? сам? удвоје? с мушкарцем или женом? Говори се о вези вина и рада, вина и шетње, вина и купања, вина и спавања, вина и љубави. Садржи правила која се односе на то којом приликом треба пити какво вино, колико, после којих јела, на којим местима и у којем односу.

Овај део никако нема претензију да буде исцрпан. Само жели да укаже

на безгранично богатство могућности пијења, и позива свакога да вински обред допуњује све новијим и новијим поглављима.

Тројна подела је у најприснијој сагласности с три велика раздобља светске историје вина. Интелектуални пандан метафизичком делу је период пре потопа, када човечанство још није знало за вино, само је сањало о њему. После потопа је Ноје засадио прву лозу и тако је започело ново раздобље светске историје. Треће доба, пак, започиње претварањем воде у вино и ми тренутно живимо у том раздобљу. Историја света ће доћи до свога краја онда када из извора и бунара буде отицало вино, када из облака буде падало вино, када се језера и мора

претворе у вино.

I

Метафизика вина

Свет уста

У мајчиној материци ми смо својом пупчаном врпцом срасли са светом. Када се родимо - устима. Међу нашим чулима око је апстрактно; с оним предметом који види око никада не ступа у непосредан додир и не може с њим да срасте. Уво ствари пушта нешто ближе. Рука их чак и хвата. Нос већ удише и испарења предмета. Уста шта год пожелеле узимају у себе. И тек онда сазнам шта је нешто ако то и окусим. Уста су извор непосредног искуства. Дете то зна: када жели с нечим да се упозна, оно то и стрпа у уста. Човек то касније заборави. Мада тек онда сазнам ко је овај човек ако сам му се обратио речју

из својих уста; о жени сам прибавио искуство тек ако сам је пољубио; тек онда је нешто постало моје ако сам то појео. Свет уста је многоструко непосреднији од света ока, од света ува, чак и од света руке; баш зато је религиознији; јер је ближи стварности. Зато постоји дубока сродност између једења и учења, као што каже Новалис. Зато је земља мајка свих нас, она нас храни кроз наша уста, а ми срастамо с оним што нам она пружа.

Наша уста имају три делатности: говоре, љубе и једу. О говору сада, нажалост, морам да ћутим; и о пољупцу, мада нерадо. Само толико да кажем да сам устима непосредно срастао са светом и у овој сраслости

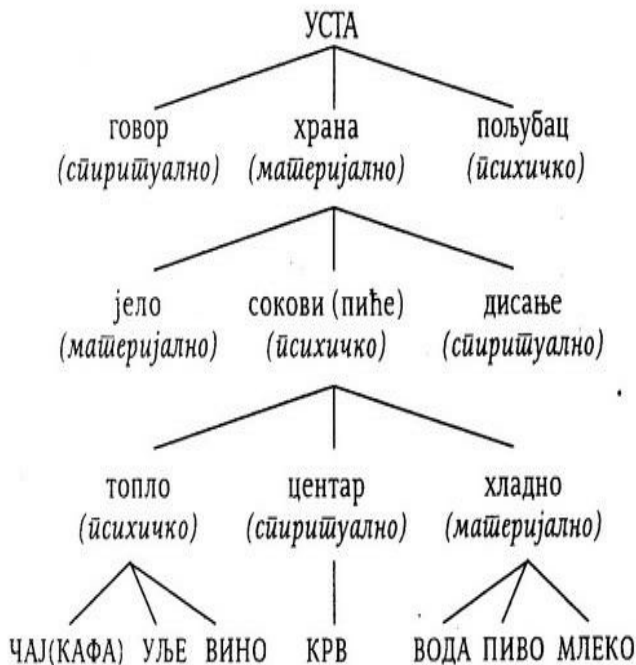
могуће су три моје делатности: или дајем или узимам, или и дајем и узимам. Речју дајем; храном узимам; пољупцем и дајем и узимам. Правац речи је напоље, правац хране је унутра, правац пољупца је и напаље и унутра, односно круг. Једна делатност, наравно, не искључује друге две, чак их подстиче, јер када мене земља храни, онда она говори мени, односно учи ме, али ме и љуби; када љубим лепу жену, ја једем од ње и она од мене и обоје се хранимо једно од другог и учимо једно друго и говоримо једно другом, најчешће нешто за чију дубину је реч премало.

Хране је опет од три врсте. Човек једе и пије и дише. Они који су упућени у велики наук традиције знају

да је јело у тесној вези с телом; о пићу знају да је његов интелектуални пандан свет душе; дисање је, пак, спиритуална храна. Да би своје спиритуално биће учинили што интензивнијим, жене користе мирисе, а мушкарци пуше.

До сада је било речи о тројној делатности уста, затим о три врсте хране. Сада сам доспео до треће деобе тројства, и то, пошто је реч о филозофији вина, до три пратечности. Три пратечности су хладно, топло и средње. Хладно и топло се не односе на температуру влаге, него на својство течности. Три су врсте топле течности: чај (кафа), уље и вино. Такође постоје три врсте хладне течности: вода, пиво и млеко. На

средини је само основна влага: крв.

Ако неко на основу традиције жели да изгради најближе смисаоне

пандане, може то учинити на следећи начин:

КРВ	Сунце	недеља	<i>c</i>	црвено	злато	1
ВОДА	Месец	понедељак	<i>a</i>	бело	сребро	2
ПИВО	Марс	уторак	<i>g</i>	љубичасто	гвожђе	4
ЧАЈ(КАФА)	Меркур	среда	<i>f</i>	жуто	жива	7
УЉЕ	Јупитер	четвртак	<i>d</i>	плаво	калај	6
МЛЕКО	Венера	петак	<i>e</i>	зелено	бакар	5
ВИНО	Сатурн	субота	<i>h</i>	црно	олово	3

У овој табели према смисаоним панданима течности обухваћена је седмострука веза, и то с планетама, с данима седмице, са седам гласова, са седам дугиних боја, са седам метала и са седам бројева. Као што се види, дан вина је субота, планета Сатурн, боја црна, метал олово, глас *h* и број три.

Представљена на овај начин, табела ће појединцима изгледати

прилично чудно. Шта је то три и Сатурн и олово? Стрпљења; кроз неколико тренутака ће се испоставити да је ствар много интересантнија него што обећава.

Хијератичке маске

Да сам био жена, страшно бих волео да припремам јело. Убеђен сам да би моји сендвичи постали чувени, јер хармоније боја и облике лимуна, лососа, сардине, шунке, јаја и першуна надалеко нико не би с толико честољубља пробирао и не би умео с толико досетљивости да искомбинује. Моје јело припремљено за поподневни чај било би лепше него да га је сликао Рујздал. У мојој остави тегле с компотом, шећер, гриз и тарана били би поређани као војници или балерине у низу. Мој орман с белим рубљем био би тако рационалан и егзактан као нека библиотека.

Овако, пошто сам мушкарац, ову

страсну педантерију волим да иживљавам на тај начин што припремам табеле. Моја је предрасуда да ред није само леп, него је и користан. За мене је ред када је све на свом месту. На овај начин начинио сам табелу која говори о планетама, о бројевима, о течностима, о бојама. Хтео сам да ставим вино на његово место. Међутим, његово место је најпре требало одредити. Педантни људи, сулудо обузети кутијама и кутијицама, у стању су да проведу дане и дане да би их средили по величини, боји и облику, да би их ређали опет изнова тако да посебно групишу кутије од дрвета, метала и хартије, док на крају не открију савршено задовољавајући систем. Овај ред,

разуме се, као што рекох, има не само естетски него и веома велики интелектуално-економски значај (термин интелектуално-економски нисам написао због образованог читаоца, него за сцијентисту).

Ред, рекох, није сасвим бесмислен. Не само зато што ми, људи, обично приписујемо реду нарочит значај. Сада је то другоразредно. Оно на шта желим да обратим пажњу јесте да према учењу сакралног знања знак ове страсне педантерије и њена планета јесте дотични Сатурн, о којем је малочас било речи. Сатурн је планета златног доба. Господар оног периода када су свака ствар и свако биће били на свом месту и због тога се живело у

непомућеној срећи. Погрешно рекох. Златно доба није историјско раздобље, него стање, и због тога постоји у свим временима; једино зависи од тога да ли постоји неко ко ће га остварити. Сатурн је симбол великог примордијалног рајског поретка. Због тога је ова планета повезана с тројком која је број мере. И због тога је повезана с вином које уздиже човека из поремећеног света, како би он био поново враћен на своје место у поредак златног доба. Остале планете, бројке, течности, гласови, боје, метали, табеле такође су симболи. А цела слика, пак, није ништа друго до свет свемира поређан у егзактан поредак, као орман с белим рубљем или каталог. Ред је кључ света, каже

страсни педант обузет Сатурном. Ако средим ствари, ако је све на свом месту, успоставиће се смисао света. Свака филозофија је овакав покушај успостављања смисла. И онда се догађа нешто сасвим необично: велика већина ствари која изгледа различито на крају крајева је привид. Све је једно. *Non parva eina*, каже Хераклит. Једино овако растурено ствари изгледају различито. Заправо, све ствари су друге и друге појаве оног истог Једног. Његове маске. Све што могу да видим и чујем, да поједем и попијем, да замислим и ухватим, то је све, све хијератичка маска оног истоветног јединог Једног. Глас с је исто тако маска, као и дувански дим, песма је исто тако маска, као и олово,

крв, четвртак или жуто. Чија маска? Ко је Један? Беме каже да ђаво нема своја лица, тек ларве.

Тиме сам изрекао основну мисао филозофије вина. Шта је вино? Хијератичка маска. Неко је иза њега. Неко ко има безграничан број маски, и ко у том истом трену живи иза маске Меркура, злата, гласа f, црвене боје, ко је у том истом трену књига, говор, женски смех, наочари и печена патка.

Разуме се, из овога следи и нешто друго, а то треба запамтити у интересу онога што следи. Будући да је коначно *Hen panta einaí*, односно све је једно, дакле, све се налази у свему. У крви се налази недеља и злато и глас e. То је скала у којој се може огласити било који глас, цео систем гласова зајечи,

хармоничније и јаче у сразмери са сродношћу гласова или расплинутије и на скривенији начин, али као полуглас и подглас, сви гласови одједном почињу да певају.

Чаша вина: Salto mortale ateizma

Овако размишљање треба започети чулима, каже Бадер. Увидео сам разумност његовог савета и због тога сам метафизику вина започео најосетљивијим чулом, устима. Јер све што о вину могу искусити очи и нос, безначајно је у односу на то шта уста знају. Уста знају за вино да је оно хијератичка маска и знају чија је хијератичка маска.

На овом месту, на основу овога и с овим у вези, разуме се, треба заузети став уз непосредан живот и против апстрактног живота. Апстрактан живот живи само с очима, највише с

ушима. Не живи с устима. Око и уво су због тога егзотерични органи.

Апстрактан човек је, међутим, неповерљив чак и према својим очима и ушима. Он воли да користи израз: чулно разочарење, назначавајући тако ствар као да чула варају или својом бедном беспомоћношћу или намерним предумишљајем. Надокнађујући чулни свет, апстрактан човек затим измишља језовите химере, безбојно, безмирисно, безоблично, безукусно, немо ништа. Од тога, пак, нарочито у новије време, он прави науку, морал, закон, државу. Наравно, било шта да ради, од тога ништа не буде.

Апстрактан живот је теоријски организован живот, који није изграђен на чулном искуству, него на

такозваним принципима. У модерно доба знамо два оваква апстрактна човека: један је сцијентифиста, други пуританац. Не треба ни рећи да су обојица подврсте атеиста.

За сцијентифисту је карактеристично да не зна за љубав, него за сексуални инстинкт; не ради, него производи; он се не храни, него троши храну; не спава, него обнавља своју биолошку енергију; не једе месо, кромпир, шљиве, крушке, јабуке, хлеб са медом и путером, него калорије, витамине, угљене хидрате и беланчевине, не пије вино, него алкохол, седмично мери своју тежину; ако га заболи глава, попије осам врста прашкова, када добије пролив од мошта, појури лекару; расправља о

продужавању човековог живота, сматра да су питања хигијене нерешива, јер четку за нокте зна да опере сапуном, сапун зна да опере водом, али воду ничим не уме да опере.

Сцијентифиста је безопасан, неспретан и комичан тип атеисте. Пуританац је агресиван човек. Његове нападе делимично оснажује и уверење да је он открио једини прави начин живота. Неко може бити пуританац и ако је материјалиста, и онда ако је идеалиста, и онда ако је будиста или талмудиста, јер пуританство није схватање света, него темперамент. За пуританца су потребне две ствари: слепа вера у одређене утврђене принципе, његова мрачна

ограниченост и сулуда и подмукла борбена спремност за исте ове принципе. Пуританцу истинску снагу даје то што је он очајни атеиста. Сваку жену која је лепша од просека он би послао на ломачу; сваки масни или слатки залогај просуо би свињама; онога који се смеје послао би на доживотну робију; ништа више не мрзи од вина, заправо ничега се не плаши толико као вина. Пуританац је сам апстрактан човек. Бездушан. Атеисти увек имају више проблема с душом него с мозгом. Пуританац је концентрат идиота душе. Историја света може да захвали пуританцима за своје најкрвавије битке и за најужасније револуције. А све то због тога што је он, јадник, уместо Бога

открио принцип. И он то зна. Зна да је очајан. Види како то не иде, па ипак и даље то ради. Када би један једини пут учествовао на свињокољу, својски се најео свежег печења, крвавице, свеже кобасице, јео уз то киселу паприку из туршије и лук, крофне с пекмезом од кајсија, и попио две боце сексардског вина, могао би се спасити. Али нема те силе која ће га на то натерати.

Сазнање да живот има смисла само онда ако се жртвује, рађа се са сваким. Живот је успешан ако га жртвујем. Трезвен и озбиљан човек овај задатак разрешава сам по себи када свој живот ставља на располагање Богу. Атеиста се, пак, боји. Безразложно се боји, и он га мора жртвовати. И жртвоваће га, али

не на природан начин, Богу, као Авел, него за неку безвредну глупост - самом себи? Ако! Уживању. Власти. Богатству. Ако је и глупав, али то је још некако и схватљиво. Пуританац, међутим, жртвује себе за принцип.

Човечанство! -каже. Или: Слобода! Или: Морал! Можда: Будућност! Напредак! Шта је то слобода и хуманизам и будућност? Сурогати Бога. И шта се крије иза ових лудости које су и по својим размерама ужасна самоодрицања? Крије се да је он очајан човек. Зна да то не иде, па ипак то ради. Зна да је несрећна будала, па ипак издржава. Зато је строг, раздражен, борбен, зато је мрк, злобан, насилан, јер је очајан. Не иде, а он то ипак ради. И ипак и даље то

ради. Зна шта чини, али неће себи да помогне, а због тога бива још очајнији. Још је очајнији и још апстрактнији и још раздраженији и још злобнији и још подмуклији и сумњичавији и мрачнији. Па ипак само то ради даље. Несрећник.

За сцијентифисту се не вреди много бринути. Са својим бубицама и сујеверјем, он је невин човек. С пуританцем треба поступати веома опрезно. Ја верујем да за њега постоји само један једини лек. Вино. Исто као и за пијетисту. Јер је пуританац пијетиста који је већ постао терориста; а пијетиста је пуританац који цмиздри. Пијетиста колута очима и побожан је. Кришом скупља опсцене слике, ако га нико не види, пије,

најрадије ракију, јер мисли да је то већи грех, и због тога пада у већу провалију. Пијетиста живи на тај начин што му зидови собе непрекидно пламињају црвенилом због стида. Зидови собе пуританца су бели попут мртваца, јер он не сме себе да ода ни онда ако је сам. Само изнутра! О, јадниче, какво милосрђе може тебе да спаси ако то није вино?

Есхатолошка дигресија

Људи уопште верују да је грех узрок свих невоља. Под грехом подразумевају кад неко лаже, краде, вара, отима, убија и блуднички. Њихово незнање иде дотле да против оваквог греха доносе ужасно бучне законе у којима прете чак и вешалима. Мада овакви закони постоје више хиљада година, још не доносе никакве резултате.

Ја сада на овај начин улажем протест против оваквог општег уверења. На основу темељног размишљања изјављујем да узрок невоље није грех. Узрок невоље се налази много дубље. Узрок невоље је лепо понашање. Грех је само

последица лошег понашања. На овај начин подручје закона и морала сматрам, према апостолу Павлу, рашчишћеним, и извор сваке људске делатности желим да заснујем на темељима, у религији. Претпоставимо, пак, не самовласно и не због тога што сам ја открио ту мисао. Не. То је била привилегија намењена есхатолозима ствараоцима у тренуцима када су заснивали религије - као што је рекао наш савременик. И претпоставимо због тога што су, према мом искуству, закон и морал само наизглед укидали грех, али они никада ни једну једину невољу нису умели да излече. Корен греха, а отуда и извор зла, много је дубљи да би га морал и закон досегли. Греси жигосани казним законом

само су крајња последица лошег религиозног понашања. Већ сам рекао, а сада опет наглашавам, свако мора да има неку религију и нема човека без религије. Ако неко не верује у добру религију, верује у лошу. Од свих лоших религија најлошији је атеизам.

Међутим, суштина тек сада следи. Лоша религија није последица лошег понашања. Ово лоше понашање лога је свега лошег и извориште сваког греха. Извор у првом реду моралних грешака, као што су таштина, завист, грамзивост, дрскост, хвалисавост, неукус. Али је извор и лога грехова које прогони и кривични закон, крађа, превара и убиства.

Такозвани греси само су последња консеквенца лоше религије.

Али и такозване моралне грешке само су последице. Последице чега? Лошег понашања. Лоше религије. Шта да се ради? Донети строг закон? Не! Он се већ односи на последице, а не на узроке. Подстицати моралну самодисциплину? Заступати аскезу? Самоодрицање? Не, и сто пута не. И то су све само последице. Мора се изменити понашање. Лошу религију треба учинити добром. Томе не уче кривични законици, ни правници, ни судије, ни краљеви, ни попови, ни моралисти, а ни сатиричари, ни јунаци врлине, ни проповедници, ни мисионари, него једино створитељи есхатолози у тренуцима заснивања религија.

Нико нека се не чуди што зло има

тако велику улогу у људском животу. Зло је заправо једини задатак који треба да разрешимо. На почетку почетка човек је починио први грех. Сада већ знамо какав је овај грех. Није то нешто што се противи кривичном закону. Ни по најстрожој етици тај грех се не би могао осудити. Зашто? Јер је први грех, најдубљи грех, најлошије лоше у лошој религији, лоше понашање. У том тренутку човека је захватио грч. Библија га назива првобитним грехом. Од тада сви ми носимо у себи овај грч који је настао у основи нашег бића, у религиозном понашању. Јер је овај шок наследан. Иритира нас наше сопствено лоше понашање и сумануто трагамо за разрешењем. Потоп није

могао да нам га спере. Али заједно с дугом појавило се пиће које ослобађа. Ја вино могу да схватим само као једно од највиших аката милосрђа. Вино ослобађа. Имамо вино! Умемо да разрешимо проклети шок. Вино нам враћа наш изворни живот, рај, и показује куд ћемо стићи и бити на коначном празнику света. Овај мост између првог и последњег дана човек може да поднесе само у несвести. Та несвест је вино.

Уља

Вино је хијератичка маска. Раније је то знао сваки човек и сваки народ. Решење маске јесте да она ослобађа човека од лошег грча. Dionysos Iysos, говорили су Грци, Бог вина искупитељ. На овај начин тек што сам најопштије дотакао предмет. Управо сам тек изрекао: вино има божанско лице. Али знамо да нема општег вина, као што нема општег човека. Постоји Јован, Павле, Вартоломеј, Драгутин, Људевит и постоје Драгиња, Варвара, Ана, Магда. И постоје вина из Шомлоа, из Панонхалма, из Арача, из Кишкереша. Чак свака година, сваки газда, свако буре има своје вино. Сва вина спадају под једно једино

божанство. Али свако поједино вино поседује посебан геније. Све су то маске. Маску препознају уста. Постоје људи великог дара, задивљујући дегустатори, који препознају геније поуздано као смрт. Сада само нешто о начелима откривања, тек толико колико је овде безусловно неопходно.

Према великој табели хијератичких маски свако још памти да вино спада међу топле течности, најближи сродници су јој вода и уље. Сада уопште нема могућности да се проговори о води, јер је она, ако је то могуће, крупнији предмет чак и од вина. Сада само нешто о уљу, тек толико колико је неопходно за разумевање вина.

Претпостављам, свако зна да се

вино прави од грозђа. А грозђе је биљка. Биљка је најчудније створење света. Вирџинија Вулф каже да више воли људе него биљке. Када би неко мени поставио такво питање, не бих умео тако брзо да одговорим. Али ако помислим да сам у савршеној сагласности са светом само у шуми, башти и на ливади, ваљда бих се одлучио пре за растиње него за људе.

У изворном стању стварања, у рају, биљке су чувале најнежнија и најиспарљивија уља спиритуалног света. Свака биљка је заправо геније, односно анђео, а овог малог дајмона могу да откријем или по њеном облику или по боји или по цвету или по плоду, али не непосредно, него само апстрактно, када је око у стању

да нешто препозна. Непосредно о живој биљци само нос може прибавити искуство, јер најдубље о њој говори живо уље. Мирис је тајна бића биљке. Од детињства сам се упознавао с биљкама током мојих шетњи на тај начин што сам кидао листове, мрвио их прстима и дуго мирисао. То радим још и данас, али више не налазим непознате мирисе. Знам менту, мајчину душицу, кукуту, кичицу, рузмарин, босиљак, целер, хајдучку траву, хризантему, лавор, и знам и њу, најдражу малу вилу мог срца, чаробну лавендулу. Одважно могу рећи за себе да у нашем поднебљу, можда и на подручју Средоземља, где сам толико боравио, нема биљке чији геније не бих лично

препознавао.

Кад је већ о томе реч, не могу да пропустим прилику а да пуританце и пијетисте не упозорим на неколико веома важних ствари. Ови људи познају жене само апстрактно, само очима и ушима, и отуда једва да имају о њима непосредних искустава. До пипања стижу тек веома ретко. Ако се неко озбиљније буде интересовао за овај предмет, нека прочита дотичне делове књига Д. Х. Лоренса, и тада ће наслутити какво знање може да прибави рука на женском телу. Ја бих се усудио да одем даље и од Лоренса. Ја кажем да исто онако као и у случају биљке, и тајна жене се налази у мирису њеног тела. Овај мирис из даљине, из апстрактне даљине изгледа

прилично јединствено. Али ако човек приђе ближе и загњури се у појединости, он ће видети каква разлика постоји, на пример, између мириса врата, оног дела испод саме косе и мириса зглоба или рамена. Женско тело поседује бескрајно више уља и управо је због тога лакше, ређе, генијалније, коначно и спиритуалније него мушко тело. Чаробност женске фигуре управо је директна последица безграничног богатства бујних уља. Да, ако неко жели да прибави сразмерно много непосредних искустава о уљима, тај не може уопште да изостави жену. Нека удахне само мирис женских усана и нека га само мало проанализира шта у њему постоји: лукавост, брбљање, изазов,

заводљивост, шећер, несвестица, занос, ватра, вртлог, блистање, злоба, отров, подлост, жудња. Све су то мали генији који кипте у мирису усана.

Ја сам, са своје стране, искусио да су ми најмилије три зоне. Једна зона су усне, о којима сам већ говорио, али нарочито угао усана, који је много зачињенији од средине усана. Друга зона је прегиб испод колена. Била то глупост или не, рећи ћу да је за мене жена овде, на овом месту, највише жена. Али зашто, то не знам. Овде, у благим прегибима под коленом миришу неупоредиво врела уља. Трећа зона је најмириснија, зачињена је најбујнији муљима, налази се изнад колена, с унутрашње стране бутине, тамо где је кожа најмекша и

најглаткија. Центар мириса је с унутрашње стране, четирипет прстију од колена. Често, после појединих великих доживљаја мириса, одлучивао сам да напишем целу књигу о овом маленом делу, величине једва две подланице, о том најмириснијем подручју целог универзума, најбогатије зачињеног уљима. На том месту се потпуно ослобађа биће једне жене. Смео бих да тврдим да ту осећам степен њене еротичне интелигенције и њен карактер. Ако осетим-тај мирис, знам колико у њој има спиритуалног љубавног уља и каквим пламеном гори, колико светли, колико је топла, какав јој је дим, бео, љубичаст, плав, ружичаст, жут или златан.

Људи који сами себе и свој живот

узимају озбиљно не би изrekli овакав наук. Ти људи то ионако знају. Намењено је то пијетистима и пуританцима. Упозорење је то да се ману апстрактног пута и да и они озбиљније узму ствар. Видеће да нема жене (сем ако није и она апстрактна, али је то обично због тога јер није лепа и зато је она и иначе изван игре, јадница) која неће са захвалношћу примити оваква испитивања на себи, а што су она детаљнија, исцрпнија, дужа, темељнија, и њена захвалност ће бити већа.

После овога већ је лако погодити шта ја то хоћу да кажем о вину. Свако вино је индивидуално. У сваком вину (врсти, годишту, поднебљу, тлу, добу) живи непоновљиво особен и

непатворен геније. Геније је материјализован облик уља. Његова маска. Сваки део женског тела има посебан мирис, а он се не може побркати с другим. Зашто? Јер га насељавају увек други дајмони. Вино је пиће са спиритуалним садржајем уља. У сваком вину станује по анђелак који не умире кад човек попије вино, него се нађе међу безбројним мноштвом малених вила и анђела који станују у човеку. Када човек пије, долазак малог генија дочекују они који се већ налазе унутра с песмом и кишом цвећа. Мала вила је очарана и од радости се готово пали. Човека обухвата овај пламен задовољства и он је очаран. Против тога нема одбране. Зато и кажем: чаша вина *salto mortale*

атеизма.

Епизод метафизици (Апологија)

На овај начин окончао сам све оно што сам желео да кажем о метафизици вина. На основу познавања баштине оцртао сам најближе смисаоне пандане вина, потом сам уз помоћ разликовања апстрактног и непосредног живота изразио део чулног искуства који се односи на уста. Успоставио сам теорију о хијератичким маскама и означио место вина у свету. У томе се више ништа не може мењати ни током следећих столећа. Ко год буде писао о вину, биће принуђен да се враћа на ове констатације. А својим теоријама о

божанству вина и о генију вина, пак, изградио сам мост према природи. Међутим, пре него што се прихватим природописа вина, желим да кажем нешто онима за које сам и написао ову књигу.

Знам да се сваки атеиста код првих реченица књиге саблазнио због дрског тона којим сам му се обратио. И што је он више напредовао у читању књиге, ова саблазан је бивала већа, а на појединим местима био је присиљен да овај омаловажавајући тон готово одбије. На концу је био принуђен да умири себе тиме да писац књиге није надмоћан, него надмен. Али се сместа у њему пробудила сумња, и непрекидно му се мотало по глави: с којим правом га књига назива

сиромашним духом? Откуда њој смелости да га сажалева, да га назива глупаком, идиотом, богаљем, чак и будалом? Какав је то безобразлук користити се тоном поучавања! Како се она усуђује да му даје савете и говори с њим као с ђачетом?

Највише га ја расрдило што је очекивао сладуњаву проповед, а уместо ње добио је нешто готово супротно.

Е па, ако је заиста тако као што каже атеиста, онда на овом месту молим опроштај од расрђеног читаоца и изјављујем да нисам имао намеру да га вређам. Допустите ми да се оправдам и у вези с оптужбом да своју одбрану сведем на две тачке.

Прво: уопште нисам желео да

користим надмени тон, зато што то забрањује религија. Надменост је само привидно надмоћна. Такав поступак религија не дозвољава. Мислим да оно што атеиста искуси као надменост, то није била надменост, него, по свему судећи, права надмоћ. Али нисам био склон да је скривам. Овде је реч о правој надмоћи, која није само моја у односу на њега, него је и надмоћ сваког човека добре религије у односу на лошу религију.

Тиме сам изрекао веома значајну тврдњу. Већ ју је веома давно требало изрећи и не знам зашто то нису други учинили, можда много упућенији од мене. Ова тврдња значи да је човек добре религије нужно, под свим околностима, надмоћан над лошом

религијом. Виши је по интелигенцији, осећању, срцу, озбиљности, а моје је откриће следеће: већи је у непосредном уживању у животу.

Дакле, нема потребе да човек добре религије буде надмен. С обзиром на своју ситуацију, и тако је у неизмерној предности. Требало је на концу рећи да хришћанство није вештачка него права надмоћ. Требало је рећи, и требало је изразити то што је постојало на свим линијама почев од вечности, а и постојаће.

На крају крајева ја и не разумем где је атеистима та много помињана предност, изузев већ поменутог случаја, односно случаја насилно преузете световне власти. У загради: на дуго одржавање ове власти не дам

ни пребијене паре. Како се могла раширити лажна вест да су они изнад религиозног човека у интелигенцији, уживању, размишљању, у практичном смислу, у присуству духа и човечности? Можда никада и није било речи о надмоћи, већ само о бесрамном простаклуку којим је стидљивији религиозни човек заплашен. Наравно, слава је потрајала само до овог тренутка. Само дотле док се није нашао неко ко се није уплашио. Сада, када је то откривено, ситуација ће се, сасвим вероватно, веома брзо изменити.

Друга тачка моје одбране је следећа: атеисте сам учинио смешним? Приказао сам их као глупаке? Назвао сам их богаљима?

Није их требало учинити смешним, они јесу смешни. Није их требало ни приказивати глупим. То је таква ствар која се више није могла одлагати као изјава пред јавношћу. Атеиста је до сада, у својој насилничкој бесрамности, уздајући се у своју себичну подлост, мноштво новца и бучност, сам о себи ширио веровање да је неограничени господар света, најпаметнији човек, тријумфалан и јак и спретан и непобедив. Али се сада испоставило да ништа од свега тога није истина. Него баш супротно.

Увиђам да је откриће ове чињенице за атеисту горко. Али ништа не могу да учиним против тога. Једино што је у мојој моћи јесте да још више откријем пред њим неутешну

ситуацију и да му покажем исправан пут. То је оно чега сам се подухватио и с тим уверењем почињем други део књиге.

II

Вино као природа

Вино и идила

Једно од најважнијих искустава мојих путовања било је да постоје винске и ракијске земље. Према томе, постоје вински и ракијски народи. Вински народи су генијални; ракијски народи, ако и нису сви атеисти, бар нагињу идолопоклонству. Велики вински народи су Грци, Далмати, Шпанци, Етрурци, на правим винородним подручјима Талијани, Французи и Мађари. Ови народи немају такозвано светско честољубље; нису увртели себи у главу да ће искупити остале народе, ако треба, и кундацима. Вино их чува од апстракције. Вински народи не живе у историји света, него у баштини

златног доба. Овакво понашање је један од најбитнијих саставних елемената вина, последица идиличног уља. Све винске земље и вински предели су идилични. Прошетај кроз винограде Арача и Чопака, попни се на Бадачоњ или на Сентђерђхеђ, да и не говоримо о Шомлоу, пролутај између башта Кишкекреша и Ченгеда, и о свему овоме ћеш стећи несумњива искуства. Између табла винограда меки травнати путеви протичу као тихи потоци. Испред улаза у подруме огроман орах, хладовито је чак и у врело лето. То су таква места да би човек било где стао, сео, населио се и рекао: остајем овде. И евентуално, да и не примети, ту би га затекла смрт.

О овим стварима сам медитирао у

Сиглигету и ту сам приметио, само за личну употребу, ону веома стару и обичну поделу: постоје равничарска и брдовита вина. Равничарско вино је издашније, али је ређе, скромније, сиромашније уљима. Ово није безусловно куђење. Значи само да се овим вином не бих оженио. У сталном недостатку узбудљивих уља, био бих несрећан. Ко не воли веће напетости - и то је достојно признања - он може да живи заједно и с оваквим вином.

О свему овом сам мислио на чаробном Сиглигету, горе на брду. Испод мене баште, даље Балатон, поред мене у чутури вино, и ако би медитирање почело да запиње, мало бих гуцнуо. Овакве ствари се рађају заједно с човеком. Волим брдовита

вина која рађају поред воде. Вода је онај праелеменат у којем сам рођен и зато желим у свему њено присуство. Због тога даље од мене лежи Хеђалја, а ближе Бадачоњ, Чопак, Арач. Наравно, и овде има изузетака. Одмах је ту Шомло. Јер вино из Шомлоа је ватрено, рађа на вулкану. Поред Шомлоа нема воде. Уздиже се на сред равнице и у облику је круне. Од свих вина за мене је најбоље оно из Шомлоа нема даље. Одмах ћу рећи зашто.

Разликујем плавокоса (бела) и тамнокоса (црна) вина; затим мушка (сува) и женска (слатка) вина; чак разликујем сопран, алт, тенор и бас вина, једногласна и вишегласна, симфонијска вина.

Али сам навикао да разликујем и соларна (сунцолика), лунарна (месецолика) и астрална (звездолика) вина. Иначе, на вино се сасвим лако могу применити сваковрсна разликовања. Постоји, на пример, логично и мистично вино, визуелно и акустично, вино које тече здесна налево и слева надесно и тако даље до у бесконачност. Свако вино ставља човека пред све нове и нове задатке разликовања. Е, вино из Шомлоа за мене је соларни баритон, али симфонично плаво мушко вино, које садржи спиритуална уља највишег творца, а од наших вина јединствено је у својој концентрованој чистоти. Зато мислим даје, истина, свако вино друштвено, и право своје својство

показује ако се пије заједно. Вино из Шомлоа је пиће усамљеника. Толико је препуно уља створитељског заноса да се сме пити у прикладно задубљеној, крајње смиреној, уравнотеженој осами. О вину из Шомлоа (реч је о изворном, исконском, данас већ ретком вину, готово белом злату, сувом, ватреном вину из Шомлоа) иначе још желим да кажем, иако свако озбиљније брдовито вино више одговара добу преко четрдесете, него младости, вино из Шомлоа је вино старца. Вино мудраца, оних људи који су на крају научили највише знање, ведрину. То је сасвим лична ствар, а говорим о њој само зато што је била један од великих резултата мојих медитација у

Сиглигету: у хијератичкој маски вина из Шомлоа осећао сам се најближе оној зрелој ведрини и мудрости, оној интензивној стваралачкој опојности која је створила овај свет.

Грожђе, вино, драги камен, жена

Специфично је да се грожђе и вино не поклапају међусобно. Од финих грожђа не прави се увек најбоље вино. Сад није реч о шасли, о комерцијалним, такозваним деликатесним грожђима, која мени никад ништа битно нису умела рећи. Желим да говорим о афусалију, о краљици винограда, о госпођи Матијас, чак о мускат отонелу, и о краљу свих винограда, о црном мускат хамбургу. Изузев муската отонела, сва остала грожђа су мање погодна за вино. Добро вино се прави од грожђа која су безначајна за јело. У Шомлоу

сам пробао гроздове с древне лозе из Шомлоа. Наоко су били леви, готово сасвим бледозелени, бобице крупне, округле, прозирно опалне и стакласте, али о укусу не умам рећи ништа посебно. У Средоземљу сам прилично често могао да искусам како се од безначајног грожђа праве боља вина. Једном сам се истински запрепастио. На чокоту проређен грозд од бобица величине грашка. Да ли је болесно ово грожђе, питао сам. Пробао сам га, било је прилично слатко, али чудног укуса, попут сурогата за кафу. Опна дебела и тврда. Далматинац ми се слатко насмејао. Донео је вино и понудио ми. У том тренутку ми је пало на ум колико је еротичније пијење од једења. Пијење је најближи

сродник љубави. Вино је било као течан пољубац.

Сада бих желео да говорим о једној од својих најлепших медитација о вину. Збило се то међу вртovima у Берењу, поред подрума; седео сам на каменој клупи испод великог ораха, а видик се пружао над језером. С друге стране Бадачоњ, Гулач, брегови Ревфилепа и Сиглигет. Беше врело поподне. Цело преподне сам се купао, затим ручао, и после малог одмора дошао сам овамо да читам. Али књига је била поред мене нетакнута, и само сам зијао у лето. На чокотима је већ рудело грожђе. Овде ризлинг. А оно силванац. Ено отела. Бургундац, медено бело, порто; како је чудно, помислио сам тада, што је ово

мноштво инкогнито појава, што је све Једно, али им је вредност управо у томе што је свака од њих непатворена сама по себи и ништа друго. Грожђа и вина су као драго камење. Појаве једногјединог Један. Али свако од њих је друга спиритуална есенција Једног. Почео сам да упоређујем смарагд, рубин, топаз, аметист, карнеол, дијамант с вином које им одговара. Не поричем да ми је у овој делатности жена била од изузетне помоћи. Као увек и у свему када сам размишљао о бескрајној разноврсности спиритуалних есенција. Ни драго камење није ништа друго до жене и девојке, инкогнито појаве, оне су задржале само ово једно једино својство своје лепоте, блиставу

чаробност. То је њихова чаролија. Али чаролија се не сме примити у смислу слепила, него као природна магија. То је у њима стварно биће. То је есенција. Ако бих могао, издвојио бих, на пример, спиритуалну суштину из једне девојке и чистио, згушњавао, дестиловао, цедио, кристализовао, све док не бих добио непролазну и концентровану есенцију. На концу, од сваке лепе жене би се могао начинити драги камен. Или вино - али онда га не би требало кристализовати, него растварати. Драги камен бих користио на тај начин што бих га опточио златом и његову есенцију усисавао у себе кроз очи. Вино на тај начин, наравно, што бих га пио. Псалам каже: Окусите и видите. Разуме се, најбоље

би било ако бих драги камен, кад год хоћу, претварао у жену, наживао се у њој, затим је опет преобратио и попио, на концу бих опет имао драги камен и никада се не би истрошио. Имао бих жену и вино, сафир и аметист и бисер и дијамант и смарагд и топаз.

Главна теза моје анатомије заноса: корен сваког заноса је љубав. Вино је течна љубав, драги камен је кристализована љубав, жена је живо љубавно биће. Ако још додам цвеће и музику, онда знам да ова љубав блиста бојама и пева и мирише и живи и могу је појести и могу је попиту.

Алхемичари кажу да драги камен није ништа друго до чист дух бића који је живео у изворној васељени, односно

анђео, али када је човек починио грех, повукао га је са собом у материју. Претворио се у камен. Међутим, своју блиставу чистоту задржао је и као камен. Ова теорија одговара мојој теорији да у винима и грожђу заправо станују духовна уља и то су генији.

Тако сам седео и медитирао у виноградима Берења, а када сам у смирај кренуо кући, успео сам да плодно поподне окончам веселом поентом. Поред пута сам запазио засаде хибридних винограда „ноа“. У првом трену сам се запрепастио. Па какав ли је ово драги камен? У трену сам открио да је вино потпун свет и као сваки потпун свет, као на пример жена, даје, и треба да даје, места злу, подлости, тамном паклу. „Ноа“ грожђе

и винолика течност, опора и смрдљива, начињена од тог грозђа, није ништа друго до неспретан покушај ђавола да и он направи вино. Никад неуспелијег покушаја није било! „Ноа” је вино пуританаца, пијетиста, уседелица и нежења, грамзивих, шкртих, завидљивих и злих људи. Здрав човек зачепи нос ако осети ту течност, а ако је окуси, сулудо почиње да пљује и дере се све док уста не исплакне неким правим пићем. Рекох, ђаво је позавидео вину Створитеља и одлучио да и он направи вино. Стрпао је у то своју жуту грамзивост, осветољубивост, отров, дрскост, гримасе, кукавичку подмуклост, комичну обogaљеност, сва незграпна уља и начинио лозу

невероватно богатог рода. И „ноа”, хибридна лоза, заиста рађа бар двадесет пута више грозђа од племенитог чокота. Али коме? Грамзивцу и тврдици којима је једино важно да га буде много и много и много.

Мене нећеш преварити, рекао сам чокотима, односно ономе ко их је начинио. Знам да вину припада и то да има свој пакао. То си ти. Твој геније је вештица. Твој драги камен је камен из мокраће. Кад цветаш, твој амонијачни мирис окупља зунзаре. Ти си атеистичко грозђе.

Кренуо сам кући, и премишљао сам какво ћу вино пити уз вечеру. А онда ми је још нешто пало на ум. То већ не спада у грозђе, јер се не прави

од грожђа. То је лажно вино. Овај прозирни, зашећерени, сирупаста бућкуриш најординарнији је атентат од којег постоји само један ужаснији, фалсификована, нафракана, цмиздрава, неподношљива, лажна, подмукла, пожудна, похлепна, хистерична жена.

Каталог вина (скица)

Ако поживим и будем веома стар, али уз дубоку старост да имам ону љупку и ведру мудрост коју толико желим да досегнем, написаћу исцрпан каталог мађарских вина, јер се он не може написати без огромног искуства и без још веће љупкости, ведрине и мудрости. Надам се да ћу доживети дубоку старост и тих последњих година нећу желети да нешто као скривену робу у задњем џепу шверцујем на онај свет; надам се да тада већ никоме нећу завидети на залогају у устима ни на жени у загрљају; нећу имати скривених освета, нећу имати дуговања и нећу се једити због пропуштених ствари. Тада,

да, тада ћу написати велики каталог вина, устројен према укусима, мирисима, уљима, драгом камењу, женама, према пределима и поднебљима и врстама и наћи ћу јела, најприличнија годишња доба, чак и делове дана када треба пити, музику уз вино и с њом сродног песника. Овај мој садашњи покушај да извршим каталогизацију вина може се сматрати предрадњом за онај велики подухват. Ништа није готово или коначно, нарочито је, пак, све у скици и незрело. Још сам исувише млад за овако велику тему.

Почињем од вина с песка:

Време пијења кечкеметског вина је лето и рана јесен. Може се пити цео дан, уз рад, уз јело, у друштву, чак и за

доручак. Најбоље је уз картање, али не за веома озбиљну игру. За тарок, на пример, одговара само вино из Чопака или Арача, уз много минералне воде и то оне из Парада, росуље, или с киселом из Фиреда. Кечкеметско вино је најбоље од две-три године. Младо вино је сувише питко, а кад је старије, губи на свежини.

Време за пијење кишкерешког вина је од маја до августа. Уз лако месо и уз зелено поврће. Једном сам га пио уз боранију, и то је било најбоље. Треба га пити само чисто, најбоље је у мањем друштву (шест-осам људи, мешовито друштво састављено од мушкараца и жена). Жели музику. Не подноси самоћу. Његова привлачна снага јесте нека пријатна мекота чији

ближи карактер још нисам успео да анализирам.

Вино из Ченгеда (сродно му је оно из Шолтсентимреа, које многи стручњаци више цене од претходног) женственије је, попустљивије. То је вино средње класе. Добро подноси маснија јела. Задивљујућа способност ченгедског вина је што подстиче на брзе одлуке. Због тога, ако пијеш ченгедско, пази, немој нешто да збрзаш!

Вино из Шолтвадкерта је раскошније и гласније. Једногласно вино, вино за крчму, воли хладна јела, кобасицу, лук. За пијење нарочито одговара време касне јесени када је напољу магла, киша пада и блато је бескрајно. Спада међу најбоља млада

вина.

Тиме што је вино за крчму, немам намеру да га потценим. Напротив. Крчма је једна од најважнијих институција наше цивилизације, много је значајнија, на пример, него парламент. На једном се месту наносе ране, на другом лече.

О винима с песка за сада нека буде доста. Још једном наглашавам да у њима нема компликације. Њихова одгонетка није тешка. Њихово астрално обележје је једноставно: ако човек пије вино с песка, испуни се сасвим маленим зрнцима звезда, и ова зрнца играју у крви човека, као оживели Млечни пут. Темељних разлика међу врстама вина с песка нема. Свеједно је да ли је ризлинг,

кадарка, мускат, отело, медено бело.

Вино с песка лечи од једноставнијих рана живота. Ако у крчми видиш човека кога је намучила џангризава и зла жена, он пије вино с песка. Ако је и ђак меланхоличан због скривене туге, он пије вино с песка. Ако видиш необријано лице, изгужвану кошуљу, тај пије вино с песка. И добро чини. Вино с брда је само за велике болести, ако се неко хвата у коштац с гресима, па у себи хоће да победи своју смртну беспомоћност. Пре свега онда ако човек пати од болести идеализма: он је уверен да је разрешио свој живот ако зна ствари. Није довољно знати. Треба то и остварити. Вино је велики остваритељ.

Прелаз између вина с песка и вина с брдовитих предела чини неколико вина из Фејермеђе, Шомођа, Баната и Потисја. Једно од најкарактеристичнијих од ове врсте јесте оно из Домослоа, кнез међу винима благих пристранака и полуравнице. Имам богато искуство с винима из Фоњода и Берења. Овде је већ веома велика разлика међу појединим врстама. Постоје ретка вина која се безгранично могу пити уз картање и постоје свечанија вина заобљеније стражњице, вина која успављују. Има међу њима сирових и тврдих. Уз јело је свако добро. Одлично подносе масна јела, за колаче, пак, нису довољно фина. Ако је могуће, ја друго пијем и уз

племенитије месо. Мој велики каталог вина овде ће проговорити и о бескрајним могућностима прелазних вина.

Брдовита вина:

Започињем вином из Ђенђеша. Лепо оплемењено вино. Све је у њему што је неопходно за коректну појаву. Ово вино је и добар домаћин, пријатно друштво, често је духовито. Код ђенђешког вина старост бива све важнија. Што је старије, оно је ватреније, као и све душе које исправно сазревају. Најбоље је уз погачице и сендвиче.

Младо вино из Мора каткада до потпуног бркања личи на вина с полубрдовитих пристранака. Тек кад је пет-шест година старо, почиње у

њему да се замеће снага. Али је то онда снага, без имало грубости. Има потпуно индивидуалну и непоновљиву арому.

Вино из Вилања је елегантно, то је вино кавалџера и дама. Што се мене тиче, ја бих на баловима служио само вилањско. За веридбе је изванредно погодно. Располаже милим, не нарочито строгим хумором, који је, разуме се, далеко од мудре ведрине вина из Чопака, али вилањско никада не жели бити чопачко, а чопачко не жели да иде на бал. Све његове предности се исказују ако је човек свеже окупан, избријан, пресвучен од главе до пете. Понајбоље у фраку, или у смокингу, даме са деколтеима. Изазива управо онолико узбуђења

колико је потребно за дружење играча. Има меру, фино је, добро васпитано. Изврсно је уз ситно пециво и сендвиче с кавијаром.

Сада бих желео да говорим о винима Балатона, и то о оном делу који се протеже од Алмадија до Ревфилепа. Ову зону бих поделио на пет округа: Алмади-Фелшеерш-Алшоерш-Балатонкевеш; Чопак; Арач-Фиред; Дергиче и околина; Ревфилеп и околина. О разликама у рангу једва се може говорити унутар овог круга. Све зависи од годишта, од положаја винограда, од савесности и озбиљности газде који га обрађује. Срце ме вуче према Чопаку, али се не бих лишио онога из Дергичеа, ни за какав новац не бих дао оно из Арача,

али ни тихањско. Нарочито тихањско горку жилу. Открио сам га када сам с пријатељем пецао око полуострва и кад смо трагали за одговарајућим пићем уз наше шаране и смуђење. Беше то посебан виноград опатије, био је на североисточном пристранку и у крајњој линији нико није знао откуд овом вину укус горке жиле. Ко једном окуси какав је смуђ у путеру, са салатом од парадајза и уз тихањску горку жилу, он ће пре заборавити неку слику из Лувра него овај доживљај. Још мање бих изоставио реџилепско. То је право вино пријатељства и брака, верно, тихо, смирено; мало говори, више мисли, смеши се, не диже буку и хармонично је.

Било је времена када сам целе

зиме пио чопачко, пенушаво, помало жућкасторужичасто пиће, које је својим златним чулом достојним дивљења стајало између слатких и киселих вина. Његова мера, приметио сам, била је тачно три и по децилитра. Експериментисао сам и са другима, и није било човека код кога се то не би испунило. Три и по деци од овог вина! Такво је чопачко. Такво је оно, егзактно, два-пута-два-четири вино.

Вино из Алмадија воли лаке ручкове и поподневно спавање. Фиредско је романтично. Арачко је дражесно и једноставно. Дергичко је од свих најлукавије. Ревфилепско спада међу најистакнутија вина за сеницу. Вино за сеницу, по мом мишљењу значи да човек, нарочито у

септембарско касно поподне, кад му стигне близак пријатељ, седне с њим под сеницу и пије ово вино из веома малих чаша, али често. И за писање писама препоручујем ово вино. Наравно, за писање љубавних писама увек друго и друго вино, зависно од природе односа; за страсну љубав иде само сексардско.

Да, сексардско. Док нисам боравио у том крају, нисам имао о њему истинску ни исправну слику. Али од како сам видео град скривен међу дрвећем, с брежуљком изнад њега, с виноградима који се губе у даљини, удахнуо његов ваздух, од тада знам да овде може рађати само овакво вино. Сексардско је изразито женско вино и најрадије бих га упоредио са

женом од двадесет седам или двадесет осам година, у пуној снази и лепоти, на врхунцу свог љубавног знања, савршено слободна, али са задивљујућим укусом и незамисливо слатком ватром. Сексардско је свадбарско вино. Оно уздиже младу у брак. Потпуно чисто Венерино вино. Младо сексардско никада не мешај, али старо никада не пиј чисто ако не желиш своју пропаст.

И вино из Хеђалје је женско, али је краљица вина. Не бих могао да замислим да га дуже време пијем сваки дан, иако себе не сматрам обичним човеком. Цео свет зна да вино из Хеђалје красе својства каквих нигде нема. У винима се и иначе може уживати без остатка тамо где рађају.

То је сасвим природно; и воће је најсавршеније убрано с дрвета, јер се у транспорту губе управо најплеменитија и освежавајућа уља. Али својства овог вина, као што кажу, не може пореметити ни прекоокеански транспорт. Најбољи начин пијења: у малим чашама после великих ручкова и вечера. На свадбама пре него што се гости разиђу, на путовању као благослов светог Јована. Ко какво воли, суварак или самородни, слатко или суво. Ово је вино широке публике. Сјајно је на паузама концерата, у опери између чинова већ и због тога што је једно од најмузикалнијих вина. Ко има тајанствену болест, нека га пије. Ако жена жели да јој детенце у материци

буде поносно и краљевско биће, нека га пије. Кад уметник заврши своје дело, а оно је успело, нека то прослави и нека пије вина из Хеђалје.

О егерском, нарочито о црном, овај пут само толико да је подједнако савршено у свим приликама, за празник, за ручак, удвоје, сам. За мене се егерско увек везивало с херојским страстима. Ако пијем егерско, сместа сањам о великим и херојским подвизима.

На крају, бадочоњско и сентђерђхејско вино. Оба су мушка вина, и такве су све врсте. У њима се налазе све нијансе мушкараца, од Нарциса, који се диви себи, до аскете; и од краљевске отмености до боемства. Крупна ствар. Јер је свако

брдо цео космос. Овде рађају све врсте, почев од рајнског и талијанског ризлинга па до суварка. Надалеко су чувене врсте сиркебарат и кекњели. О постојећим разликама између бадачоњског и сентђерђхејског предаваћу цео семестар кад будем именован на Винску катедру на универзитету. Ова вина су школски пример за то у чему могу два велика вина да личе једно на друго и у чему могу да се разликују. Бадачоњско је као уметник светског гласа, сентђерђхејско је као уметник који се у свом световном животу једва и мрднуо из своје собе, па је ипак створио веће дело него онај кога славе. У обојици постоји величина, али једну бих назвао олимпијском, а другу

кинеском, тао величином. Чудно је како не умем да изаберам између ова два вина. Већ се одлучим за сентђерђејско, али кад испијем чашу бадачоњског ризлинга, одлучујем се за њега; потом сам се заклињао бадачоњским, али само док нисам окусио сентђерђејско. И коначно, шта ме то спречава да будем и Грк и Кинез?

III

Вински обреди

Хармонија уста

Обредологију вина треба започети поглављем о хармонији уста. У науци о вину то је оно што је у музици хармонија. Треба научити да је основа хармоније уста основни троуст - јело, пиће и дуван. Какво јело, какво пиће, какав дуван приличи уз који начин, међусобно се цапају, али истичу, желе, или неутрализују. Постоје забрањени кораци, као у хармонији паралелна квинта и октава. Постоје дисхармоније које треба разрешити. Уопштено треба рећи да је једење телесни чин, темељ; пијење је психички чин; пушење је духовни чин. Увек треба започети с јелом, увек треба завршити димом. Додајем да ја непушаче сматрам

атеистичком сектом. Мото овог поглавља је једна од бесмртних мисли из Упанишада: највиши облик Брахмана је јело.

Најједноставнија винска подлога јесте димљена сланина с хлебом и зеленом паприком. Најједноставнија, али истовремено и класична винска подлога, чија величајност, док вино рађа, никада неће минути. Сличну овој подлози знам само ону с југа, тамо је она, разуме се, прилагођена природи јужних вина: печена риба, хлеб, маслине. Ако уз то има још и овчијег сира, ја велим да бих у таквој аскези недељама могао да живим. Често, веома често сам испробавао ову подлогу и увек с успехом. Када је мој воз стигао, најпре сам отишао до мора.

Попио сам гутљај морске воде, тај гутљај је био знак страшног љубавног брака за ту годину. Затим сам сместа пошао у продавницу, купио два добра скомбра, или два mille in bossa величине длана, маслина, као снег белу циповку и парче сира. Тако опремљен, потражио сам најсимпатичнију крчму. Никада се нисам разочарао. Навратио сам тамо одакле се чула највећа бука. Мале крчме су по правилу биле у подрумима, силазило се низ тесно степениште. Унутра полумрак и концентрисана винска испарења. Дочекале су ме блиставе очи и урлање. Одмах су знали да сам странац и поздравили су ме ентузијазмом вина. Морнари, војници, радници, сељаци.

Неки су ме грлили као старог пријатеља. Питали ме одакле стижем и пожелели ми срећу што сам баш овамо упао. Вино? Ихај! Одмах да га пробам. (Окусите и видите!) Десетак чаша пружају према мени. Али ја најпре вадим рибу, једем неколико маслина и чекам најжеднији тренутак. Е сад! Тог дана други страсни брак - с вином!

Али и овде код куће задовољан сам сланином и зеленом паприком. Месо, хлеб и свеже зелено. То је основна формула. Све остало је само тананије и сложеније извођење формуле. И коначно: месо, хлеб и свеже зелено. Чак и ако је реч о ручку с десет јела, с три врсте печења, салатом, с четири врсте колача. Када

се затим смирим четвртом, петом чашом, може да уследи дух. Вадим дуван, замотам једну и запалим. Не заборављај: највиши облик Брахмана је јело.

Пре свега о хлебу. На југу се једе хлеб заслепљујуће белине. Како уз њега иде вино, зна само онај који је пробао. С хлебом у једном џепу, са чутуром вина у другом, седим на прамцу брода, дува свеж ветар и баца ми у лице слана испарења. Код нас више волим ражани хлеб, нарочито сунђерасти, али ако је још млак па се сланина малко истопи на њему, тада ништа друго не желим, само да пијем. У Арачу сам тако живео једном цело лето. Више пута наизменично с лепињом. Лепињица с белим луком и

арачким вином! Легао бих под крушку и био спреман за највише духовне поруке. Поред ражаног хлеба, у било којем тренутку ћу радо јести и пшенични, и не смета ми ако је неколико дана био у подруму па се скорео. Уместо паприке, пак, добро дође лук и парадајз, било као салата, било само онако као поврће.

Говорећи о сложенијим, нарочито о куваним јелима, пре свега треба да нацртам крст укуса који изгледа овако:

Ово су четири стране света укуса. Пре пијења треба обратити пажњу на овај цртеж и јела подешавати према

вину. Зашто јела према вину? Јер је вино психичка појава и због тога што је вишег ранга - јело је телесна појава и због тога је фундаментална. Крст укуса добро научи и кад пијеш, мисли на њега. Никада се нећеш разочарати.

Вино заправо највише воли рибу. Хладну или топлу, кувану или печену, суву или димљену или конзервисану; било у маслиновом уљу, било у парадајзу, било паштета, свеједно, само нека буде риба. Риба ништа не ускраћује од укуса вина. Смем да тврдим да је риба допунско јело за вино, као што је плавом жуто, црвеном зелено.

Каква је мистерија у основи свега, о томе немам ни појма. Међутим, знам, и безброј пута када сам својски

пио после ручка од свежих сардела, и дремкао у постељи за време летњих спарина, кажем, безброј пута сам искусио да се у човековом стомаку тада збивају сасвим необичне ствари. Глад је мрак стомака. Јело је светло стомака. Пре једења је мрак, а кад човек прогута први залогај, то личи на мистерију „нека буде светлост”. Риба потоне у стомак и светлост заблиста. Сада стиже вино, илуминација душе. Имаш ли појма, човече, шта се тада збива? Највиши облик Брахмана је јело.

У нашем поднебљу риби одговара свежа, евентуално димљена свињетина. Свежу свињетину могу да замислим на свињокољу.

Месо из обаре, цигерица, делићи

барене главе, бризле, хрскавица, парчад с кости, добро посолити, прогутати са залогајем хлеба и паприком из туршије. Сада може вино.

Оно што сам до сада говорио спада у елементарни наук хармоније уста. Пристојни велики ручкови, сложеније комбинације укуса заснивају се на овим елементарним законима. Нарочито бих желео да говорим о три велика поглавља: једно је уопште о месу, друго о тестима, а треће је о пијењу многих врста вина на свечаним ручковима.

Подела меса са становишта вина: кувано месо и печено месо. Кувано месо има мању вредност. Печена меса су од три врсте: меса уопште (говеђе, свињско, телеће, овчије итд.),

живинско и дивљач (јелен, срна, зец, дивља патка, фазан, јаребица итд.). Као што рекох, а код овог става морам и остати, најважнија и најопштија винска подлога је свињско месо. Затим треба узети у обзир кљукану гуску печену у сопственој масти, у октобру и новембру, с црвеним купусом, с кнедлама од кромпира и с јабукама кожарама печеним у истом суду. Када је сезона овог јела, треба га понављати петнаестодневно. Пре њега супа од ракова, после њега торта од моке или лешника с кремом. Треба пити две или три врсте вина, и то: младу и лаку ружицу, полустаро бадачоњско или чопачко, на крају рајнски ризлинг из Сентђерђхеђа. Непосредно пред кафу суварак из

Руста или чашу двадесетогодишњег вина из Шомлоа. Ређа подлога за вино, али веома високог квалитета, јесте јелен шпикован сланином, или срнећа леђа и млада дивља свиња. Свима препоручујем нарочито ово последње. Прилог може бити било какав, али је моје искуство да је овде најпогодније тесто уваљано у гриз и печено док не порумени. Салата треба да је мешана. Овакво јело бескрајно подноси вина, и то она квалитетнија из Егера, Мора, чак и из Дергичеа и Тихања.

Толико сада на брзину о месу. Искључиво за пиће (лети или у рану јесен на веранди) препоручујем једно једино јело за окупљено мушко друштво. Мешано млевено месо печено у киселом тесту. Састав меса:

један део димљене сланине исечене на коцкице, два дела свињског, један део овчијег, један део живинског, један део гушчије цигерице, један део мозга. С мало лука, бибера, першуна и сецкане зелени. Естрагон не може сметати. Јело се служи док је млако. Многи га воле док је још сасвим топло, а и ја спадам међу њих.

Теста има две врсте: кувана и печена теста. Даље их опет има две врсте: слатка и слана. Од првих су за винску подлогу најпогоднији резанци с чварцима и сиром (могу бити и тащи, али онда само с прженим луком), али богато преливени павлаком, и треба припазити да чварци буду свеже топљени и да је у котао било додато млеко. Без тога

немају потпуну вредност. Затим, у обзир долазе забиберене флекице с купусом и нудле с презлом. Свако тесто мора да се блиста од масти. У посебном поглављу биће речи о допола куваним и отпола печеним тестима, а међу њима о једном вечитом краљу теста, о флекицама са шунком. Тесто се скува, помеша се са масном млевеном шунком и јајима, и све се то упакује у кисело тесто, стави у модлу куглова и пече док не буде руштаво румено. Ово тесто се једе с бешамел или тартар сосом, а у оба случаја пије се полустари (пет-десет година) бургундац или порто.

Од печених слатких теста буавна, кисела и бисквит теста већ су се одавно исказала, а ја једино могу рећи

да с њима никада није било ни најмање проблема. Од слатких и куваних теста најозбиљније препоручујем кнедле од кромпира с пекмезом од шљива, али пре свега кнедле са шљивама.

Вински ред вишевинских великих ручкова обично одређује природа гозбе. У јесен, ако има много живине, дивљачи и рибе, поред предјела (риба) треба пити вино с песка. Ако се сервира смуђ, иде и мускат. Ако је риба с мајонезом, млада и питка ружица. Друго предјело нека свакако буде ризото од живинске џигерице са зеленим грашком, печуркама и першуном. Вино за ово јело искључиво је опоро црно, ја бар не бих сервирао друго код своје куће. Меса

треба јести постепено према њиховој тежини. И вина тако треба пити. Код теста је поредак обрнут. Прво тесто нека буде тешко, а остала све лакша. А вина све тежа. На крају сасвим старо сентђерђхеђско, а када већ сви мисле да је крај, непосредно пре кафе пола чаше сувог старог самородног.

О дувану нећу говорити много. После великог ручка први дим нека буде цигара, и то куба или хавана. Други нек буде дебела албанска цигарета, од оне златножуте врсте, јака као гром. Трећи може бити лакша грчка или српска цигарета. И после обичног ручка најпре препоручујем цигару. После мањих, пријатељских ручкова може бити четири врсте цигарета: египатске, енглеске, српске

и средње јаке мађарске. При осамљеном пијењу треба пушити лулу, и то зависно од расположења, енглески мирисни дуван или онај из Верпелета. Уопште, приметио сам да чак и они који с прилично великом спремношћу обраћају пажњу на избор јела и вина хармонији дувана поклањају много мање пажње. Та лакомисленост кад-тад мора да нестане. Ако би се с нама исправно управљало, пушење дувана уз различита јела и вина већ би одавно било регулисано прописима. Од садашњих атеистичких власти, наравно, залуд је то и очекивати.

Када да пијем, када не?

За пијење постоји један закон: било када, било где, било како. За озбиљно време, за озбиљног човека и за озбиљан народ толико је довољно. Данас, нажалост, с овим законом се догађају највеће злоупотребе. Чуо сам да је неко лети у сумрак под сеницом пио сентђерђхеђско вино док је читао новине. Да ми није рекао човек коме се може веровати, помислио бих да лаже. Лети, у сумрак под сеницом пити сентђерђхеђско, то спада у велике и свечане животне тренутке. Тада се сто мора прекрити или жутиим или ружичастим столњаком, у вазу се мора ставити цвеће, и то цинија или сунцокрет, и мора се читати сасвим

велики песник, Пиндар или Данте или Китс. Ко овакве тренутке не наслути, њега треба сматрати изгубљеним човеком.

Има још неколико оваквих јадних случајева. На свечаној вечери, када је сексардско сервирано уз младу полукљукану гуску, један од госпoде је одржао здравицу наджупану. Нажалост, данас то спада међу вероватне ствари. У једном селу причају да је бележник пио старо панонхалмско вино уз сочиво с кобасицама. Ако је то тачно, онда је бележник био малоуман или атеиста. Ја сумњам у ово последње.

Закон пијења је исти као и закон љубави: било када, било где, било како. Међутим, и овамо и онамо важне

су све околности. Према природи вина треба одабрати годишње доба и доба дана. Постоје лења вина, кокетна вина, брбљива вина, трагична вина. Највећа је неосетљивост, на пример, пити драмско вино на пријатном породичном ручку. Исто тако је неукусно на званичној гозби пити разблудно вино. Ако си сам и напољу, увек тражи перспективу; вино воли висину и видик, и воли да гледа одозго. Ако си у соби, најпре увек застри сто. Варварин пије с мушеме, несрећник, али не зато што нема столњак, него зато што нема душе за пијење. У сваком случају најпре једи, бар неколико ораха, лешника или бадема поједи. Ове језгарице ће развезати укус вина. У касну јесен

нека на твом столу увек буде кестења, било куваног, било печеног, било у неким колачима, а нато пиј још реско младо вино. Не заборави хризантеме! Могу бити жуте, светлољубичасте или беле, свеједно, али нека буду ту. Кестење, хризантеме и младо вино - запамти!

Истина, пијење вина нема своју музу, али иако је нема, исправно пије вино само онај ко је добио васпитање од муза, ко стално чита песнике, ко бар слуша музику ако је већ не компонује, и ко ужива у сликама. Такав човек ће умети да одабере право време за рад, за шетњу, за спавање, за разговор, за читање, само он зна да су љубав и вино било где, било када и било како.

Иначе не волим педантерију. Она се не може усагласити с вином и љубављу. Ко вино и жене воли, он је боем. Људи реда су апстрактни, оптерећени бригом. С великом подробношћу увек нешто премештају, у свом сулудом страху да нешто неће пронаћи. До ђавола, шта ће им тај ужас? Глупост је ређати кесе у остави као књиге; глупо је од свега правити каталог. Не могу да волим педанта који своју чашу увек оставља на исто место, а пилећи батак не узима руком. Мушичава је луда, јесте, било да је мушкарац, било да је жена. Таква луда би и своје пољупце најрадије нанизала под конач како би се могли пребројати колико их је било. Под конач, према дужини, према

ватрености, према слаткоћи, затим би их стрпала у кутијице, исписала етикете када се то збило, датум и место, и све завела у једну велику књигу. У пићу и у правој љубави неподношљиве су ове манијакалне ћифте и хигијеничари.

Пример за то је вино. Вино не воли праву линију. Због тога онај ко је много попио чини вртоглаве покрете, и ако крене, иде у лепим параболама и хиперболама. Кажу да је изгубио равнотежу и да се тетура. Не верујем. Вино воли овакве лебдеће балансе. Погледај само ход нацврцканог човека. То што он ради права је игра. Стара скитница не би ни претпоставио да у његовим покретима има толико чара. А погледај само какав је онај

што се накресао ракије. Нацврцкани непрекидно кружи; накресани јурне, затим поклецне, док се не скљока ударивши главом. Једно је параболична, вртоглава игра, друго је оштро и искидано кретање. То је разлика између винских и ракијских народа која се очитује у кретању, размишљању, осећању и у укупном начину живота. То је разлика између народа с музама и варварских народа.

Како да пијем?

Вода је праелеменат. Прво: вода се претвара у вино; друго: вино се претвара у крв. Вода је материја, вино је душа, крв је дух. Од материје душа, од душе дух, то је дупла трансупстанцијација коју овде на земљи треба да проживимо.

Ова озбиљна и крупна делатност, која одређује биће, мора се збити у одређеној спољашњости. Пијење вина има један једини закон: пити. Било где, било када, било како. Али у човеку мора да се разбуди инстинкт да би пружио достојанство овом пијењу, а то поставља питање: како?

Пре свега о чашама. Да ли да испричам велику тугу свог живота?

Било где да сам био, код куће, у туђини, за ручком се увек збивало исто. Поједем супу и онда, према закону поретка, попијем четрдесет капи. После супе четрдесет капи, то је такво мудро правило које се никада неће срушити. Затим следи месо с поврћем, с прилогом и салатом. За пијење је најпогодније време када човек поједе већи део другог јела. Тада жеђ достиже врхунац. А чаша малена! Још никада нисам нашао чашу од три и по или четири деци, у којој бих могао да припремим брижљиво испробано мешано вино, и да га у одређеном тренутку искапим на душак.

Знам шта ће ми на ово рећи појединци, рећи ће: зашто не испијем још једну чашу. По томе препознајем

варварина који нема никакво осећање према најважнијим стварима. Две чаше нису једна чаша, а ако се прекине полет пијења, нестало је оно што је у њему најважније, на душак. Ако желим да попијем две чаше, онда ћу ставити поред себе две чаше. Али ја хоћу да попијем из једне чаше и на један душак - тачно онолико колико одговара мојој жеђи. Дужина моје жеђи је три и по или четири деци. Ни више, ни мање. Овој жеђи је потпуно одговарајућа једнака вредност чаша искапљена до дна. Залуд објашњавам?

Стари су и овде били мудрији. Стављали су преда се пехар и свако је пио из њега колико је хтео. Међутим, мој приговор пехару јесте што се у њему може припремити или само

чисто вино или само једна врста мешавине.

Но, понекад ја већ код другог, трећег пијења пожелим другачију мешавину.

Сматрам да је хитан задатак да се израде чаше од четири цела и две-три десетине и да се уведу у систем на целој Земљи, нарочито у гостионицама. То је отприлике она количина пића коју човек испије у најжеднијем тренутку. То је мера. Савремени атеисти, разуме се, немају о томе никакав осећај. Од бездушних људи узалуд бих то и захтевао. Или оних проклетих десет дека! Десет дека је за мене мало од свега, од меса, од саламе, од сира, од слаткиша. А петнаест је много. На дванаест и по

дека, пак, ограничено атеистичко друштво није устројено. И још се чуди што је све окренуто наглавачке.

Вино одређује меру чаше, а не чаша вину. То је суштина мога захтева. Заправо, у свакој правој кући, где се поштује вино, почев од чаше од пола деци (суварак) па све до подруг литре мора бити бар двадесет врста чаша. Једну чашу треба користити доподне, другу поподне. Ако је реч о саветовању које дуго траје, свако добија пехар од подруг литре и пије како му се допада. Ако је мања расправа, погодна је и мања чаша. Према врстама вина, према смешама, варијанте се једва и могу исцрпсти. Све то треба препустити укусу. Приликом картања потребне су

другачије чаше него на домаћем концерту. Разуме се, другачије за седмице, другачије за тарок. Треба мислити и на квалитет стакла, нарочито на дебљину. Како би неко пио сентђерђхејско из дебеле чаше?

Уз питање *како* иде и то у којем је друштву најбоље пити. Најважније правило: пити. Било где, било када, било како. О броју оних који пију увек треба да пресуђује природа вина. Веома је мало универзалних вина, таквих која би, на пример, цело човечанство одједном могло да пије за неки велики празник, рецимо на празник светског мира. У ту сврху ја бих од наших вина једино препоручио оно из Шомлоа. А чудно је да је то вино усамљеника. Јер је данас светски

мир још увек занос усамљених људи.

Веће друштво, двадесет-тридесет људи, увек треба да пије младо вино. Најнижа категорија (ђаци) искључиво вино с песка; највиша (уметници) - чопачко или арачко. Мање друштво - ђенђешко. Двојица-тројица - бадачоњско. Заљубљени - увек сексардско. Пријатељи - увек само веома старо, у малим чашама, да би се што чешће куцали.

Волео бих да одомаћим винска такмичења. Једна дисциплина била би, наравно, колико ко може да попије. Али је много значајније такмичење у решавању загонетки. То би се могло практиковати и у већим друштвима. Стотину врста вина би било у флашама и само би жири знао у којој флаши је

какво вино, из ког предела, од колико година. Ко за највећи број вина погоди одакле су, колико су стара, које су врсте, добио би лаворов венац. Исто такмичење би се могло одржати под још строжим условима, у мраку, када такмичар не може видети ни боју вина. Ко овде буде победник, до смрти би га требало снабдевати у неком чувеном винородном крају.

Где да пијем?

Ако би ми пришла жена и упитала како може постати лепа, ја бих јој одговорио: Иди на сунце, драга моја. Лепо може бити само оно што је на сунцу. Погледај покривене делове твог тела, изгледају као слепи. Ако скинеш одећу, одвикнути од светлости, они збуњено жмиркају. Тужне су овако ослепеле бутине, и нема ништа достојније сажалења него што је леп, баршунасти стомак који је остављен у мраку. Зар ниси видела на плажи жену која се никада није смела скинути, која своју кошуљу није скинула ни прве брачне ноћи? Како су разблудни, колико су разблуднији они делови које још и сада прекрива много одеће.

Сунца! Сунца сваком и најмањем делићу како би могао да отвори очи, да би се ослободио и постао самосвестан. Самосвестан и стидљив, јер је то двоје једно. Да може да се открије и сакрије. Стомак држан у мраку, ако се нађе на сунцу, изненада, јадник, не може да буде стидљив, престрављен је, и ништа толико не квари апетит као овакав део тела који се заборавио и остао отворен. Сунца! Одбаците своју одећу и пустите себи светлост и бићете као скулптуре богиња. Али немојте поверовати да је леп овај модеран култ голотиње, или црвено препланула кожа. То је заблуда. Да би била лепа, мораш сваки дан десет минута да шеташ нага, ако је могуће пред мушким огледалом. Онда ћеш научити

да се не сме живети у мраку. Не смеш дозволити да тобом влада несвесно. Треба се ослободити. Не смеш живети животом без светлости. Сунца! Сунца! Испариће запара испод одеће и постаћеш тако мирисна као море. Као вино.

Можеш пити било где, само се никад немој скривати. Ако се скриваш, постаћеш као бедро оне жене која није скинула кошуљу ни прве брачне ноћи. Бићеш подмукао, слеп и geil. Можеш пити било где, али свуда буди самосвестан и стидљив, јер је то двоје једно. Лети пиј у башти, под дрветом, или на веранди, ако је велика жега, у хладовитој соби, или у подруму. Буди безбрижан. Не сме се живети у тами. Увек кажи: сада пијем

вино. Немој га порицати пред собом и тада нема никаквих невоља. Не буди као пијетиста и пуританац, они ждери и за то време говоре: ја не једем, ја не једем. Све оно за шта си расположен, учини. Немој порицати пред собом нарочито љубав. А ни вино. Ако овако живиш, можеш сести на ивицу друма, извадити чутуру и пити, и исправно ћеш поступити. Зимом можеш пити поред пећи, у кухињи, напољу на снегу, у крчми или за писаћим столом. Можеш пити и на уличном тргу, ако цугнеш из флаше онако напамет, као што се каже. Можеш пити и у својој осамљеничкој соби, можеш пити и у постељи и у кади за купање. И све је то у реду.

Res fortissima

(пијетистима и пуританцима)

Жене и мушкарци, стари и млади заједно, њих двадесетак, налазе се у просторији попут подрума. Ова измешаност је веома важна. У великом друштву једва се може добро забављати ако нема старих. Они умеју да искажу најодважније, они су најнесташнији. Ако је неко целог живота исправно пио, вино га је у старости потпуно ослободило.

Испред подрумских врата, под великим орахом сто прекривен шареним столњаком, на њему кобасице, сланина, шунка, огроман хлеб, погачице са чварцима. Ту је зелена и парадајзпаприка, љута и

нељута, ко какву воли. Уз дебло ораха поређане флаше минералне воде. Десетак корака даље већ гори ватра и мушкарци дељу ражњеве. Печење сланинице. Домаћин наставља пресудне разговоре са већем старца, са три најстарије и најискусније винопије. Ствар није једноставна. Којим вином почети. Обично је решење да се почне најпиткијим реским младим вином. То је стари обичај и тешко се може од њега одступити. Лањски мускат је сјајан, каже један старац. Удара у главу, каже други. Жене ће полудети исувише рано, мисли домаћин. Никада не може бити довољно рано, додаје на то најмудрији.

Повлаче се у подрум и натежу из

бурета с мускатом. Племенит и чист мускат отонел, од жућкасте врсте, блиста својим зеленкастим, враголастим очима. У бурету поред њега слаткаста кадарка. Сок од малина, каже једна старина кад је окуси. Али и овим вином напуне неколико флаша. Трећа врста је прошлогодишњи рајнски ризлинг. Сви га окусе и само климају главама. Окусите и видите, каже псалам. С немим поштовањем наливају флаше и сва три вина износе на сто.

Сада је на реду прва чаша. Један од лукаваца женама је, ипак, насуо мускат, а оне пожудно пију мирисно вино које залуђује. Кад је започело печење сланинице, жене већ задигле сукње до колена, девојке бабацују

главе, севају очима, а усне им набубреле.

То је оно о чему желим да говорим. О ужасној моћи вина коју, било да хоћу, било да нећу, морам назвати курварство. Не плашите се ове речи, пријатељи и пријатељице моје. И иначе, не плашите се ничега ако је о вину реч. Помислите шта би било ако би нашим женама недостајала ова фундаментална стварност света. Помислите да нису изазовне, да никада не желе да заведу, да нису кокетне, да вас никада не упозоравају нестрпљиво врелим тоном када ћете их разоденути? Шта би било? Као и свака велика ствар, према мом искуству, и ова је од две врсте: добра, или лоша. Лоша је атеистичка. Усудио

бих се да то и овако формулишем: ово је женски атеизам. То је лоше курварство. Заноснијег од доброг код жене уопште и не знам. То је највећа опасност и најдубља тама жене. То може у њој бити најпоквареније и баш зато, ако је добро, нешто што готово додирује границе светости.

Погледај добро ову младу жену с неуредно распуштеном косом, сваки њен покрет је заобљен, као њене груди и бедра. Заокругљена музика, али од мириса и укуса. Окусите и видите, каже псалам. Њен глас, када се смеје, личи на апотеозу. Очи јој искре. Носнице раширене и подрхтавају. Девојка заноса, заборавила је лоше курварство, фарбу, ђинђуве, непоштене и прорачунате дражи. Сад је

најмириснија, пољубац јој је најврелији. Више не уме ни да говори, само замуцкује, али се види да јој је то досадно и усне су јој напућене као код дојенчета, али не због млека. У њој је сагорела свака нечистота. Када штучне, из уста јој капље такав глас да би човек сваку капљицу желео да полиже. Рашчупаном главом сулудо одмахује, наузнак се баца у траву, шири руке. Сукња јој се задигла, али она и не примећује, ни она, ни други.

Грци су знали да је најдубље биће жене ово сакрално курварство. Али када су жене, опијене собом, на велики празник Диониса, играле своје распомамљене игре у планинама, мушкарци се нису смели наћи чак ни у њиховој близини. Кога би ухватиле,

њега би растргле менаде. Јер се курварство везује за љубав само својим нижим, само својим румено усијаним стањем. Када је већ бело усијано, нема никакве везе с мушкарцем. Онда је већ занос страсног самопожртвовања. Жртва. Дакле религија.

Од ове религије се сме начинити љубав. И треба. Нарочито ми, мушкарци, кажемо то, мушкарци који бисмо цео свој живот продрхтали без ове женске ватре. Ми морамо то објавити, и женама морамо објаснити да је све то само због нас. Наравно, има жена које ће поверовати, има и оних које ће се само смешкати. Рекох, од религије се сме начинити љубав. Али посао, власт начинити, ову

сакралну способност користити да би жена њоме прибавила хаљине, накит, новац, то се не сме. Али рећи ћу шта је оно што се најмање сме: не сме се претворити у саблазан и лажни стид, у немилосрдан морал стиснутих зуба, у неурастеничку педантерију, у хировитост, у цандрљивост, у хистерију, у охоло и ташто самообожавање.

Вино садржи у себи сва уља румено и бело усијаних племенитих и неплеменитих курварстава; и ако жена пије вино, испоставиће се чему је склона.

На брду Шомло чуо сам: један мађарски гроф је отпутовао у лов у Индију. Био је рацин гост и кад је одлазио, позвао је свог домаћина да

дође у Мађарску. Раџа га је посетио још исте године, а онда је, једне зимске вечери, уз пријатељско пијење вина, отворио своје срце. Тек што се био оженио, узео је лепу и младу жену, али је он, мада није имао ни тридесет пет година, изгубио своју мушкост. Залуд је одлазио у санаторијуме. Залуд је позивао лекаре светског гласа. Залуд пастиле, куре, инјекције, изгубљена мушкост није се повратила. Јадна жена је пала у меланхолију, јадни раџа на ивицу лудила. Гроф му није рекао ни једну једину реч, само је позвао кључара и наредио да се изнесе вино из Шомлоа. Затим је наредио да у раџиној соби увек буде тог вина; а кад је гост из Индије пошао својој кући, поклонио му је сандук вина из

Шомлоа. После само неколико седмица, стигао је из Индије телеграм. Порука је гласила: „Хвала ти, пријатељу. Молим још десет сандука вина из Шомлоа.”

Vita illuminativa

(последња молитва)

Крајња порука анатомије заноса јесте ова: занос је стање безгранично вишег реда од свакодневног ума и заправо је почетак будности, свега онога што је у животу лепо, велико, озбиљно, дивно, чисто. То је виша трезвеност. Права трезвеност. То је ентузијазам, како се раније говорило, из којег извире уметност, музика, љубав, право мишљење. И то је оно одакле извире истинска религија. Добра религија је религија заноса; лоша религија је религија свакодневне памети, атеизам. Кључ за *vita illuminativa* налази се у нашим рукама; боље речено, ево га у нашим бурадима

и флашама. Од вина можемо да научимо шта је занос, шта је виша трезвеност, шта је илуминативан живот.

Безброј пута смо искусили и код себе и код других, ако смо начинили неку велику глупост, увек је то било због тога што смо хтели да будемо веома паметни. Паметни, али не довољно паметни. Не толико паметни да бисмо памет избацили кроз прозор. Наша рачуница се није остварила. А како сам био паметан! Одаћу вам, пријатељи и пријатељице моје, да се рачунице обично никада не остварују. То је већ својство рачуница да се не остварују, и што је човек паметнији, оне се све мање остварују. Шта да се ради? Па наравно! Шта да се ради! Па

малочас рекох. Треба бити трезвен. Истински трезвен, то јест занесен. Треба пити вино.

Колико год изгледа смела ова последица, ја још нисам склон овде да се зауставим. Наиме, постављам питање: шта је тај немир веома сличан болести, ограничености која иритира, та узбуркана стрка - данас се назива нервозом - која је толико својствена атеистима? Без религије не може да се живи. Стара тврдња не може се померити. Постоји добра религија и лоша религија. И то је све. Човек верује или у Бога или у сурогате. Сурогат може бити веома разноврстан: назива се принцип, поглед на свет, диктатор, напредак, хуманизам. Код жена: таштина, охолост,

самообожавање, одевање, хистерија, хировитост.

Име данашњег сурогата: материјализам. Што се тако назива, загонетно је. Ја сам материјалиста, драги мој, ја који се молим пуњеној паприци и кнедлама са шљивама, ја који сањам о мирисима што извиру из шкољке женског ува, ја који обожавам драго камење, ја који живим у полигамији са свим звездама и цветовима и ја који пијем вино, вино - чујете ли? Као и свуда, ствар и овде зависи од тога да ли је то добро или лоше. Ја сам добар. О материјалу лоших материјалиста имам нехотично осећање да он и није заправо материја, него цемент. Нити се може појести, нити попити, нити полизати, нити се с

њим може спавати. То је трупло материје, тај гнусни и тешки прах, то глупо сивило и симбол свакодневне памети, та маса без заноса, та зла, хладна рачуница (која се никада не остварује), сама апстракција, та атеистичка материја.

Е, сад, постављам питање: шта је узрок стрке данашњих атеиста? Рећи ћу. Атеизам је заправо болест. Болест апстрактног живота. Постоји један једини лек: живети непосредно. Заљубити се у прву лепу жену, и то још хитро, добро јести, шетати по цвећу, преселити се и становати у четинарској шуми, слушати музику, дивити се сликама и пити, пити вино, вино, вино. Наиме, добра религија је такав дар који живи само у здравом

човеку, разрешава се у нечистоти и испарава. Рекао је то наш велики и мудри савременик, у нарочито светлом тренутку. Ова нечистота је узрок неразумне и узбуркане стрке данашњих атеиста, разорене, безобличне, празне, бедне делатности. Верујте, ова болест има један једини лек, вино. Примите к знању, јадни моји ученици, не само да сте богаљи, не само глупи, идиоти, просјаци у богатству живота, не само болесници, него и нечисти. То је први узрок ваше велике стрке. Зато сте тако несрећни као што и јесте. Добра религија, непосредан живот, добра савест, смиреност, разум, срећа, не станују у нечистом човеку. Због тога сте нервозни и себични, апстрактни и

несрећни, јер нисте чисти за велику светлост. Вина! Опет вам кажем: пијте вина!

А онда ћете бити расположени за љубљење, за браће цвећа, за пријатељства, за добар дубок сан, за смех, и ујутру ћете уместо новина читати песнике.

Знам да ово што говорим многим изгледа скандалозно и глупо. Познајем оне који тако говоре. Пре две хиљаде година ови исти су грдили апостола Павла: за Јевреје скандал, за Грке глупост. И данас је то Јеврејима - пуританцима и пијетистима - скандал, а Грцима - сцијентифистима - глупост. Не мислите, пријатељи моји, да сте ме надмудрили; не мислите да сам, зато што сам религиозан, глуп,

мрзовољан, мрачан, подмукао човек и да слатке залогаје смем да лижем само онда ако ме нико не посматра. То нисам ја, него пијетиста кога сам тек малочас открио и који нема никакве везе с добром религијом. И он је исто такав атеиста као и пуританац или сцијентифиста. Један је Јевреј, други Грк. Нисам глупак, нисам мрачан ни подмукао, нисам мрзовољан. У то си се сада могао уверити. И веруј, овакви су сви људи добре религије. И баш због тога сви људи добре религије знају да је ова двехиљадегодишња оптужба о скандалу и глупости - бездања будалаштина.

А сада ћу вам рећи нешто друго: није скандал и глупост како се ја понашам, него то како се ви понашате.

Оптужбу вам нећу узвратити, сама од себе ће се усмерити на вас, Јевреје и Грке, дакле на вас апстрактне, дакле на атеисте. Нећу подносити даље да свет наседа на лажне гласине које се шире о религиозним људима, и да поверујете како су они тужни, беспомоћни, лицемерни, насели, лажљиви, блесави, а религија скандал и глупост. Како је могла настати ова празноверица која љуља светом?

Ви живите глупим начином и скандалозно, атеисти, али ја се не узнемирујем и не грдим вас. Све ћу вас просветлити о томе шта да чините. Чак и не желим да се одричете нечег, јадне душе, и онако сте у великој немаштини. Напротив, управо вас подстичем: не одричите се ничега.

Једите, волите, уживајте, а нарочито пијте и пијте и пијте.

Не желим да буде мање, него више. Разумеш? Магаре! Говорио сам пуним срцем, и то и сцијентифистима, и пуританцима, и пијетистима. Ако сам вас неколико пута својски испрашио, то морате примити најозбиљније, али не смете се због тога наљутити. Беше то *blaspheme de l' amour*, као што Французи кажу. Грди се само онај ко се воли. И веруј ми, атеистички пријатељу, религија се не назива узалуд религијом и узалуд се не доводи у везу с Богом. Заиста је то божанска ствар кад се не чини друго него се воли, чак и непријатељ. Не кажем да од овога уља има у мени баш премного, али знам да сам свој стењак

турио у ово уље, и док сам писао ову књигу, светлела ми је светлост овог уља. И добро упамти (замишљам пренеражена лица пуританаца како глупо зијају) да до последњег тренутка ниси изгубљен. Ниси споља осуђен на проклетство. Ти сам себе држиш у проклетству. Све зависи од тебе. Свака душа се рађа цела и своју целину не може изгубити. Буди паметан, поврати своју целовитост. Лека има свуда. Пиј! Оно што ти ја нудим, то је уље чистоте, уље заноса. Пиј, остало ће средити вино.

Садржај

- Филозофија вина
- - Три
 - Метафизика вина
 - - Свет уста
 - Хијератичке маске
 - Чаша вина: Salto mortale ateizma
 - Есхатолошка дигресија
 - Уља
 - Епилог _____ метафизици (Апологија)
 - Вино као природа
 -

- Вино и идила
- Грожђе, вино, драги камен, жена
- Каталог вина (скица)
- Вински обреди
- - Хармонија уста
 - Када да пијем, када не?
 - Како да пијем?
 - Где да пијем?
 - Res fortissima
 - Vita illuminativa
- Садржај